

ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ РОЗДРІБНИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

DIAGNOSTICS OF FINANCIAL SUPPORT OF THE DEVELOPMENT OF RETAIL TRADE ENTERPRISES

У статті проведено діагностичне обстеження фінансового забезпечення роздрібних торговельних підприємств Львова та Львівської області, що здатне потенціювати їх розвиток. Запропонована до застосування методика експрес-діагностики включає визначення часткових інтегральних показників окремих складових фінансового забезпечення (структури капіталу, поточного фінансування, ефективності фінансової діяльності) та на їх основі загального інтегрального показника фінансового забезпечення. На основі зроблених розрахунків отримано шкалу діапазонів значень та проведено їх інтерпретацію для встановлення діагнозу стану фінансового забезпечення як за окремими складовими так і загалом.

Ключові слова: діагностика фінансового забезпечення, розвиток роздрібних торговельних підприємств, структура капіталу, поточне фінансування, ефективність фінансової діяльності.

В статье проведено диагностическое обследование фінансового обеспечения розничных торговых предприятий Львова и Львовской области, что способно влиять на их развитие. Предложенная к применению методика экспресс-диагностики включает определение частных интегральных показателей отдельных составляющих фінансового обеспечения (структуры капитала, текущего финансирования, эффективности

финансовой деятельности) и на их основе общего интегрального показателя фінансового обеспечения. На основе сделанных расчетов, получено шкалу диапазонов значений и проведена их интерпретация для установления диагноза состояния фінансового обеспечения как по отдельным составляющим так и в целом.

Ключевые слова: диагностика фінансового обеспечения, развитие розничных торговых предприятий, структура капитала, текущее финансирование, эффективность фінансовой деятельности.

The article provides a diagnostic survey of financial support for retail trade enterprises of Lviv and Lviv region, which can potentiate their development. The proposed instant-diagnostic methodology includes the definition of partial integral indicators of individual components of financial support (capital structure, current financing, efficiency of financial activity), and on their basis – the definition of the general integral indicator of financial support. Performed calculations allowed obtaining the scale of ranges of values and conducting their interpretation in order to establish the diagnosis of the state of financial support in general and according to individual components.

Keywords: diagnostics of financial support, development of retail trade enterprises, capital structure, current financing, efficiency of financial activity.

УДК 658.14/17

Барна М.Ю.доктор економічних наук, доцент
Львівська комерційна академія**Стефанишин О.Б.**старший викладач кафедри економіки
Львівський інститут
Міжрегіональної академії
управління персоналом

Постановка проблеми. Подальше ефективне функціонування і якісний збалансований розвиток вітчизняних підприємств роздрібної торгівлі стримуються низкою об'єктивних та суб'єктивних чинників, серед яких все більше пріоритетного значення набуває вирішення проблем недостатності власного фінансового забезпечення (через зниження фінансово результату та рентабельності, погіршення фінансового стану і платоспроможності) та обмеженості можливостей відносно залучення зовнішнього фінансового ресурсу (через послаблення потенціалу фінансово-кредитного сектору країни, кризи банківської системи, слабкий розвиток інфраструктури фінансового ринку та фінансово-ресурсних можливостей інших суб'єктів ринку роздрібної торгівлі). Отож, вважаємо, що основною перешкодою розвитку вітчизняних торговельних підприємств є їх недостатнє фінансове забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні дослідження діяльності торговельних підприємств відображають ключову, переважаючу роль фінансового забезпечення для їх подальшого розвитку, про що доводять наукові розвідки О. Антонова, В. Апопія, М. Барної, В. Геєця, А. Мазаракі, М. Чорної та інших вчених.

Метою дослідження є діагностування фінансового забезпечення підприємств роздрібної торгівлі Львова та Львівської області за запропованою методикою.

Виклад основного матеріалу. Для проведення діагностичного обстеження фінансового забезпечення розвитку обрано роздрібні торговельні підприємства м. Львова та Львівської області, які функціонують в різних організаційно-правових формах, з використанням різних систем оподаткування, обліку та звітності, різні за обсягами діяльності та чисельністю працівників. Вимога достатності об'єктів спостереження сформованої вибірки підприємств дотримана згідно теорії вибіркового методу, стосовно способів відбору та видів вибірок, що забезпечують репрезентативність і мінімізують випадкові та граничні похибки [1, 2].

При цьому, використано малу вибірку об'єктів досліджень. Малою вважається вибіркова сукупність об'єктів, обсягом від двох до 30 одиниць. При цьому, враховано, що у малу вибірку не входять «рідкісні елементи генеральної сукупності», проте входять типові представники і при цьому дотримуються вимоги «необхідності, достатності та економічності формування вибірки» [2].

Для дослідження формування фінансового забезпечення розвитку торговельних підприємств, вважаємо за доцільне застосовувати методику експрес-діагностики, яка є «сукупністю послідовно здійснюваних операцій, що дозволяють розпізнавати зміни в стані підприємства торгівлі і вірогідно встановлювати рівень відповідності режиму його функціонування заданим параметрам, виділяти контури виникаючих взаємозв'язків і об'єктивно визначати симптоми та причини наявних відхилень, підготовлювати висновки про дійсний стан справ на підприємстві, вчасно враховувати результати економічної діагностики в системі управління підприємством торгівлі» [3].

Проведення експрес-діагностики фінансового забезпечення розвитку торговельних підприємств передбачає, в першу чергу, визначення стану фінансового забезпечення досліджуваних підприємств з одночасним встановленням оптимального значення інтегрального показника, що дозволить проводити порівняння отриманих фактичних значень і встановлювати висновки, «діагноз» щодо стану досліджуваних об'єктів.

Варто зазначити, що в наукових публікаціях присутній значний плюралізм стосовно переліку показників, здатних відображати фінансове забезпечення підприємства.

Для прикладу, М. Гуцул [5] при розробці методики оцінки фінансового забезпечення стійкого розвитку підприємства пропонує оцінювати фінансове забезпечення за інтегральним показником, сформованим за окремими функціональними блоками. При цьому автор виділяє в межах фінансової діяльності підприємства такі функціональні блоки: кредитну, банківську, грошову, фіскальну, фондову та інвестиційну. Кожен блок дослідження в запропонованій методиці представлений показниками-індикаторами (5-8 в межах кожного блоку), які відображають як кількісні, так і якісні характеристики фінансової діяльності з достатньо глибокою деталізацією (наприклад, такі показники як частка погашення дебіторської заборгованості в загальному обсязі заборгованості, коефіцієнт рентабельності позикового банківського капіталу, коефіцієнт достатності чистого грошового потоку, коефіцієнт відволікання оборотних активів у дебіторську заборгованість з бюджетом, тощо). Проте, основним недоліком, на нашу думку, такої методики є її трудомісткість.

В своєму дослідженні Н. Чопко [6] до основних показників діагностики фінансового забезпечення відносить показники ефективності виробничої діяльності, ліквідності та фінансової стабільності. В цьому переліку груп показників, на нашу думку, не зовсім доцільними є показники ефективності виробничої діяльності, які хоч і можуть частково відображати розвиток підприємства (при їх ретроспективному аналізі), проте мало причетні до оцінки фінансового забезпечення.

Л. Савчук та І. Сокиринська [7, с. 52] вважають, що «для діагностики фінансового забезпечення підприємства доцільно розглядати три часткових критерії оцінки стану фінансових ресурсів підприємства: структура капіталу підприємства; структура поточного фінансування; структура внутрішніх резервів та фінансових результатів». Проте, сумнівною, на нашу думку, є доцільність застосування третьої групи показників (структура внутрішніх резервів та фінансових результатів), яка в більшій мірі досліджує ефективність функціонування підприємства, а не фінансове забезпечення.

У своєму дослідженні погоджуємось із групою харківських вчених Н. Афанас'євим, Д. Рогожиним та В. Рудикою, які виділили такі «три головних напрямки розвитку: збільшення масштабів споживання економічних ресурсів – кількісний аспект; зміни в складі елементів і їхніх комбінацій – структурний аспект; зрушення в споживчих характеристиках елементів, у їхній індивідуальній і інтегральній корисності – якісний аспект [4, с. 27].

Проведене дослідження дало змогу сформулювати групи показників для проведення діагностики фінансового забезпечення розвитку торговельних підприємств:

- показники структури капіталу;
- показники поточного фінансування;
- показники ефективності фінансової діяльності.

Логіка вибору таких груп показників полягає в тому, щоб надати максимально повну характеристику фінансового забезпечення, яке забезпечує розвиток торговельного підприємства з врахуванням достатності власних коштів для здійснення господарської діяльності, оптимальної структури фінансових ресурсів, ефективності використання фінансових ресурсів підприємства. Обираючи з-поміж існуючих в економічній літературі показників для оцінювання фінансової діяльності підприємства, яких у теорії та практиці фінансового менеджменту налічується понад 120, доцільно скористатись порадою Н. Сагалакової, яка вважає, що «перевагу варто віддавати показникам, що мають динамічний характер, а не тим, що є стабільними чи повільно міняються у часі» [3, с. 135]. Щодо кількості показників, то для проведення експрес-діагностики кількість показників «повинна бути невеликою, оскільки тільки в такий спосіб можна, з одного боку, створити передумови для оперативності і комплексності економічної діагностики, а з іншого боку – уникнути надмірної трудомісткості і виключити суперечливість висновків» [3, с. 135]. Для розробки методики експрес-діагностики фінансового забезпечення розвитку торговельних підприємств нами визначено сукупність фінансових показників, які, на нашу думку, найбільш повно характеризують основні параметри кожної групи.

В групу «Показники структури капіталу» об'єднано такі фінансові показники, як коефіцієнт автономії, коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів, коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності, коефіцієнт короткострокової заборгованості

Сукупність показників поточного фінансування у наших розрахунках включає: коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами, коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт маневреності власного капіталу, співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості.

Вибір коефіцієнтів, які увійшли до третьої групи, зумовлений доцільністю в процесі експрес-діагностики фінансового забезпечення розвитку торговельних підприємств визначити, в якій мірі фінансовий менеджмент торговельного підприємства забезпечує їх розвиток. В групу показників діагностики ефективності фінансової діяльності торговельних підприємств об'єднано: коефіцієнт фінансової стійкості, коефіцієнт страхування бізнесу, коефіцієнт рентабельності власного капіталу, коефіцієнт рентабельності капіталу.

Надалі, пропонуємо визначити інтегральні показники окремих складових фінансового забезпечення розвитку торговельних підприємства (табл.1): I_1 – структури капіталу, I_2 – поточного фінансування, I_3 – ефективності фінансової діяльності за логічною функцією Е. К. Харрінгтона [8].

$$I_1, I_2, I_3 = \sqrt[n]{\prod_{i=1}^n d_i}; \quad (1)$$

$$d_i = \exp[-\exp(-f^{обп.убр.збр}_i)]; \quad (2)$$

де n – кількість показників, які використовуються для діагностики кожної складової фінансового забезпечення розвитку торговельних підприємств;

d_i – часткова функція, яка визначена відповідно до шкали Харрінгтона для показників структури капіталу, поточного фінансування та ефективності фінансової діяльності;

\exp – прийняте значення експоненти;

$f^{обп.убр.збр}$ – значення k -го показника структури капіталу, поточного фінансування та ефективності фінансової діяльності в стандартизованому вигляді [1; 9; 10].

Варто зазначити, що постановка діагнозу повинна ґрунтуватись на порівнянні визначених за даними діяльності торговельних підприємств показників з оптимальним значенням. При цьому, важливо встановити діапазони відхилень та здійснити їх інтерпретацію. Обґрунтування діапазонів інтегральних показників структури капіталу (I_1), поточного фінансування (I_2) та ефективності фінансової діяльності (I_3) здійснено з використанням методу аналітичного групування за формулою (3):

$$D = \frac{I_{\max}^{1,2,3} - I_{\min}^{1,2,3}}{N}; \quad (3)$$

де $I_{\max}^{1,2,3}, I_{\min}^{1,2,3}$ – найбільше та найменше значення інтегральних показників структури капіталу, поточного фінансування та ефективності фінансової діяльності

N – кількість спостережень.

Кількість груп (N) знайдено за формулою Стерджеса [2]:

$$N = 1 + 3,22 \lg n; \quad (4)$$

У таблиці 2 наведено отримано шкалу діапазонів значень та приведено їх інтерпретацію для встановлення діагнозу стану фінансового забезпечення за окремими складовими.

Результати визначення інтегральних показників в розрізі окремих складових фінансового забезпечення узагальнено в таблиці 3.

Таблиця 1

Значення інтегральних показників окремих складових фінансового забезпечення розвитку торговельних підприємств

Показники	ПП "Меркурій"	ТОВ "Рукавичка"	ПП "Резон БКС"	ТОВ "Діброва"	ТОВ "Біля Універмагу"	ТОВ "Фоззі-Фуд"	ТОВ "Споживач"	ПП "Під Домом"
I_1	0,489	0,487	0,416	0,671	0,610	0,329	0,601	1,169
I_2	0,718	0,567	0,313	0,475	0,250	0,244	0,267	0,686
I_3	0,307	0,294	0,382	0,488	0,398	0,290	0,312	0,313
Показники	ПП "Діана"	ТОВ "Фортуна"	ТОВ "Домашній затишок"	ПП "Формула"	ПП "Смакота"	ТОВ "ЮрАнна"	ПП "Вікторія"	ТОВ "Калина"
I_1	0,348	0,608	0,349	0,344	0,322	0,762	0,795	0,870
I_2	0,594	0,351	0,598	0,589	0,567	0,587	0,588	0,375
I_3	0,201	0,256	0,297	0,243	0,675	0,468	0,238	0,293

Шкала оцінки рівня фінансового забезпечення розвитку торговельних підприємств за окремими складовими

Діапазон значень інтегральних показників:			Інтерпретація
Інтегральний показник структури капіталу (I ₁)	Інтегральний показник поточного фінансування (I ₂)	Інтегральний показник ефективності фінансової діяльності (I ₃)	
0,759	0,415	0,551	Оптимальний (О) (оптимальне значення)
0,895-0,760 0,758-0,623	0,473-0,416 0,414-0,358	0,636-0,552 0,550-0,465	Нормальний (N)
1,031-0,896 0,622-0,487	0,532-0,474 0,357-0,299	0,722-0,637 0,464-0,378	Допустимий (А)
1,167-1,032 0,486-0,351	0,591-0,533 0,298-0,240	0,808-0,723 0,377-0,292	Низький (L)
≥1,168 ≤0,350	≥0,592 ≤0,239	≥0,809 ≤0,291	Кризовий (С)

Таблиця 3
Визначення стану фінансового забезпечення розвитку торговельних підприємств м. Львова та Львівської області за окремими складовими

Підприємство	Часткові інтегральні показники фінансового забезпечення		
	I ¹	I ²	I ³
ПП «Меркурій»	A	C	L
ТОВ «Рукавичка»	A	L	L
ПП «Резон БКС»	L	A	A
ТОВ «Діброва»	N	A	N
ТОВ «Біля Універмагу»	N	L	A
ТОВ «Фоззі-Фуд»	C	L	C
ТОВ «Споживач»	A	L	L
ПП «Під домом»	C	C	L
ПП «Діана»	C	L	L
ТОВ «Фортуна»	A	A	L
ТОВ «Домашній затишок»	L	C	A
ПП «Формула»	C	L	L
ПП «Смакота»	C	L	A
ТОВ «ЮрАнна»	N	L	N
ПП «Вікторія»	A	L	A
ТОВ «Калина»	C	L	L

Визначення часткових інтегральних показників дозволяє встановити інтегральний показник фінансового забезпечення розвитку торговельних підприємств (5):

$$I_{фз} = \frac{1}{2} \sin \frac{360}{n} (I_1 + I_2 + I_3); \quad (5)$$

де I₁ – інтегральний показник структури капіталу торговельних підприємств;

I₂ – інтегральний показник поточного фінансування торговельних підприємств;

I₃ – інтегральний показник ефективності фінансової діяльності торговельних підприємств;

n – кількість груп показників.

Результати розрахунку інтегрального показника фінансового забезпечення роздрібних торговельних підприємств м. Львова та Львівської області представлені у табл. 4.

Для постановки загального діагнозу стану фінансового забезпечення розвитку торговельних підприємств м. Львова та Львівської області розроблено шкалу значень загального інтегрального показника (I_{фз}) та відповідну діагностичну інтерпретацію, яку приведено в таблиці 5.

Таким чином, з використанням запропонованої шкали оцінювання інтегрального показника фінансового забезпечення розвитку торговельних

Таблиця 4

Інтегральний показник фінансового забезпечення розвитку роздрібних торговельних підприємств

Назва показника	ПП "Меркурій"	ТОВ "Рукавичка"	ПП "Резон БКС"	ТОВ "Діброва"	ТОВ "Біля універмагу"	ТОВ "Фоззі-Фуд"	ТОВ "Споживач"	ПП "Під домом"	ПП "Діана"	ТОВ "Фортуна"	ТОВ "Домашній затишок"	ПП "Формула"	ПП "Смакота"	ТОВ "ЮрАнна"	ПП "Вікторія"	ТОВ "Калина"	Оптимальне значення
I _{фз}	0,656	0,584	0,546	0,708	0,545	0,374	0,511	0,576	0,495	0,526	0,539	0,509	0,667	0,787	0,702	0,666	0,747

Таблиця 5

Шкала значень інтегрального показника фінансового забезпечення розвитку торговельних підприємств

Діапазон значень $I_{фз}$	Діагностична інтерпретація
0,75	Оптимальний (О)
0,85-0,76 0,74-0,65	Нормальний(N)
0,95-0,86 0,64-0,55	Допустимий(A)
1,05-0,96 0,54-0,45	Низький (L)
$\geq 1,06$ $\leq 0,44$	Кризовий (C)

Джерело: розраховано із використанням формули Стерджеса

підприємств, доцільно здійснити остаточну постановку діагнозу, розмістивши в таблиці 6 торговельні підприємства за рівнем фінансового забезпечення їх розвитку.

Таблиця 6

Постановка діагнозу стану фінансового забезпечення розвитку торговельних підприємств

Назва підприємства	Значення інтегрального показника ($I_{фз}$)	Діагноз
ТОВ «ЮрАнна»	0,787	Фінансове забезпечення розвитку нормальне (N)
ТОВ «Діброва»	0,708	
ПП «Вікторія»	0,702	
ПП «Смакота»	0,667	
ТОВ «Калина»	0,666	
ПП «Меркурій»	0,656	
ТОВ «Рукавичка»	0,584	Фінансове забезпечення розвитку допустиме (A)
ПП «Під домом»	0,576	
ПП «Резон БКС»	0,546	
ТОВ «Біля універмагу»	0,545	Фінансове забезпечення розвитку низьке (L)
ТОВ «Домашній затишок»	0,539	
ТОВ «Фортуна»	0,526	
ТОВ «Споживач»	0,511	
ПП «Формула»	0,509	
ПП «Діана»	0,495	
ТОВ «Фоззі-Фуд»	0,374	Фінансове забезпечення розвитку кризове (C)

Проведення діагностичного обстеження фінансового забезпечення розвитку роздрібних торговельних підприємств м. Львова та Львівської області дозволило виявити, що серйозні проблеми з формуванням фінансового забезпечення мають 50% обстежених підприємств, їх фінансове забезпечення визначається як низьке та кризове. Лише 13% обстежених підприємств мають нормальне фінансове забезпечення, що здатне забезпечу-

вати їх розвиток, а два перебувають на грані «хвороби». Отож, кожне друге підприємство роздрібної торгівлі є «хворим» в плані формування фінансового забезпечення свого розвитку.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, в ході дослідження визначено, що:

1) ключову, переважаючу роль для подальшого розвитку торговельних підприємств відіграє фінансове забезпечення; відтак, постає необхідність дослідження формування фінансового забезпечення розвитку торговельних підприємств, при цьому важливим є визначення самого стану фінансового забезпечення та його впливу на якісні та кількісні зміни в діяльності підприємств торгівлі;

2) для дослідження формування фінансового забезпечення розвитку торговельних підприємств доцільно застосовувати методику експрес-діагностики, яка ґрунтується на визначення часткових показників, та на їх основі – інтегрального показника. Така діагностика дозволить оперативно, в повній мірі визначити якість фінансового забезпечення, його достатність, структуру, ефективність.

Результати проведених розрахунків слугуватимуть інформаційним забезпеченням дослідження впливу фінансового забезпечення на розвиток торговельних підприємств, що є підґрунтям для стратегічного та тактичного управління розвитком торговельних підприємств.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Статистика : Підруч. / С. С. Герасименко, А. В. Головач, А. М. Єріна, А. М. Козирев, З. О. Пальян, А. А. Шустиков; Київ. нац. екон. ун-т. – 2-ге вид., переробл. і доп. – К.: 2000. – 467 с.
2. Мармоза А. Т. Теорія статистики [текст] : підручник / А. Т. Мармоза. – 2-е вид. перероб. та доп. – Київ: «Центр учбової літератури». – 2013. – 592с.
3. Сагалакова Н. О. Експрес-діагностика діяльності підприємств торгівлі / Н. О. Сагалакова. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/soc_gum/prvse/2010_3/24.pdf
4. Афанасьев Н. В. Управление развитием предприятия [текст] : монография / Н. В. Афанасьев, В. Д. Рогожин, В. И. Рудика. – Х.: Издательский дом «ИНЖЭК», 2003. – 184 с.
5. Гуцул М. О. Алгоритм побудови системи фінансового забезпечення стійкого розвитку підприємств / М. О. Гуцул / Глобальні та національні проблеми економіки. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/issue-11-2016/19-vipusk-11-cherven-2016-r/2115-gutsul-m-o-algoritm-pobudovi-sistemi-finansovogo-zabezpechennya-stijkogo-rozvitku-pidprijemstv>
6. Чопко Н. Діагностика стану фінансового забезпечення розвитку підприємства / Н. Чопко // Формування ринкової економіки в Україні. – 2009. – Вип. 19. – С. 503-506.
7. Діагностика фінансового забезпечення в процесі управління підприємством : Моногр. / Л. М. Савчук, І. Г. Сокиринська. – Д.: Зоря, 2005. – 128 с.

8. Адлер Ю. П. Планирование эксперимента при поиске оптимальных решений / Ю. П. Адлер, Е. В. Маркова, Ю. В. Грановский – М. : Наука, 1976. – 279 с.
9. Статистичне моделювання та прогнозування : підручник / А. М. Єріна, Д. Л. Єрін; ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». – Київ: КНЕУ, 2014. – 348 с.
10. Єріна А. М. Організація вибіркового обстеження : [навч. посіб.] / А. М. Єріна — К.: КНЕУ, 2004. – 127 с.